

LAReS

*Lowlands
Archaeological
Research
Service*

Een verkaveling aan 's Herenbaan te Rumst.
Archeologienota

E.N.A. Heirbaut
C. Dockx

Colofon

Titel: Een verkaveling aan 's Herenbaan te Rumst. Archeologienota.

Auteur: Elly N.A. Heirbaut & Caroline Dockx

Grafische illustraties/GIS: Elly N.A. Heirbaut

Rapportnummer: LAReS-rapport 278

Projectleider/veldwerkleider: Elly N.A. Heirbaut

Uitvoerder: LAReS, Lowlands Archaeological Research Service

Vestiging: Rozenlaan 15, 2980 Halle-Zoersel

Publicatiedatum: januari 2020

Publicatieplaats: Halle-Zoersel

Illustratieverantwoording voorblad: Uitsnede uit de kaart van Ferraris (1771-1778)

© LAReS bvba. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

LAReS bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

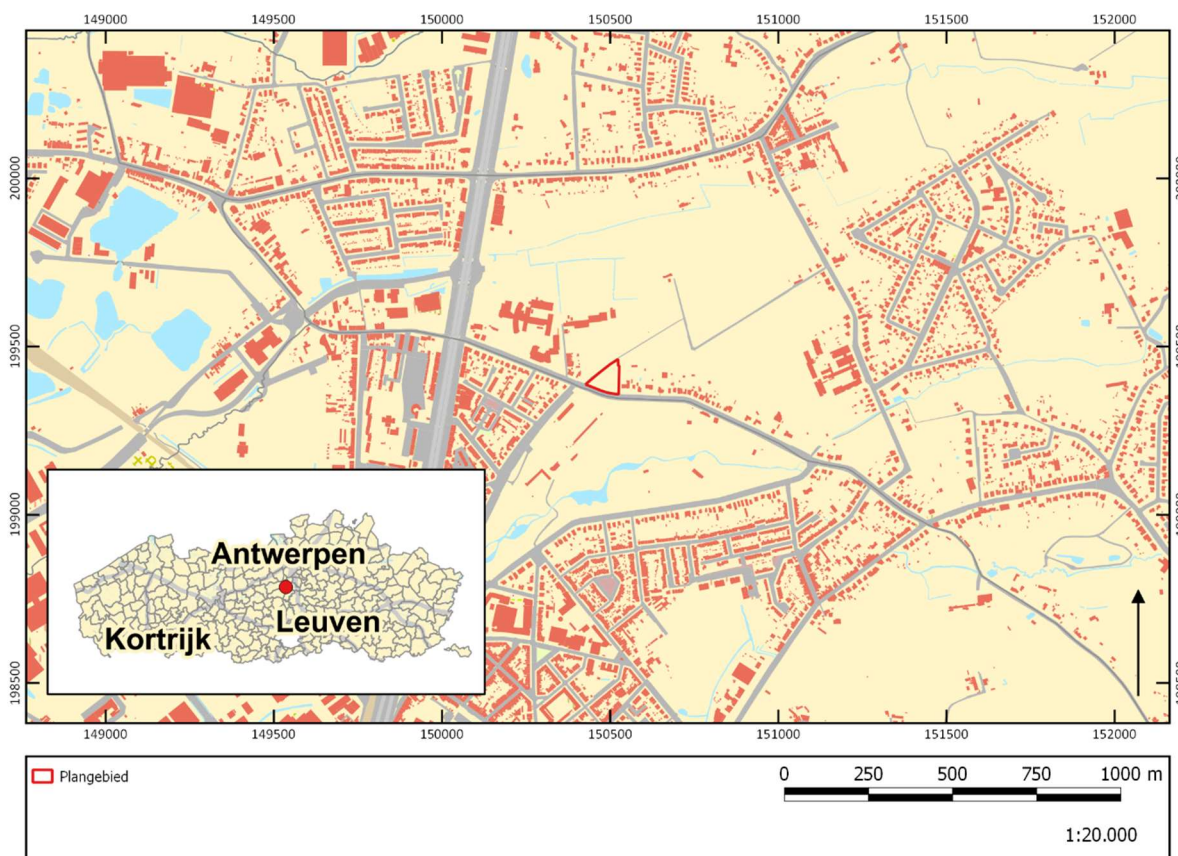
Deel I. Verslag van resultaten

Inhoudstafel

1 INLEIDING	5
1.1 RANDVOORWAARDEN	6
1.2 TECHNISCHE FICHE/ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	7
2 VRAAGSTELLINGEN	8
3 METHODIEK VAN HET ONDERZOEK	9
3.1 ONDERZOEKSMETHODIEK	9
3.2 RAPPORTAGE EN AFBEELDINGEN	10
4 BESCHRIJVING VAN DE GEPLANEDE WERKZAAMHEDEN	11
4.1 BESTAANDE TOESTAND	11
4.2 NIEUWE TOESTAND	11
5 ARCHEOLOGISCH BUREAUONDERZOEK	13
5.1 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS	13
5.2 HISTORISCHE BRONNEN	13
5.3 CARTOGRAFISCHE BRONNEN	13
5.4 LUCHTFOTOGRAFIE	18
5.5 GEO(MORFO)LOGIE EN BODEM	20
5.5.1 DIGITAAL HOOGTEMODEL VLAANDEREN II	21
5.5.2 TERTIAIR GEOLOGISCHE KAART	21
5.5.3 QUARTAIR GEOLOGISCHE KAART	23
5.5.4 BODEMTYPE	23
5.5.5 POTENTIËLE BODEMEROSIE EN BODEMBEDEKKING	25
5.6 ARCHEOLOGISCHE BRONNEN	25
6 SYNTHESE	28
6.1 SYNTHESE VOOR GESPECIALISEERD PUBLIEK	28
6.1.1 SAMENVATTING VAN DE ONDERZOEKSRÉSULTATEN EN BEANTWOORDING VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN	28
6.1.2 IMPACT VAN VROEGERE EN GEPLANEDE WERKEN	30
6.1.3 POTENTIEBEPALING, KENNISVERMEERDERINGSPOTENTIEEL EN AANBEVELING	30
GERAADPLEEGDE LITERATUUR	32
GERAADPLEEGDE WEBSITES	32
LIJST VAN FIGUREN	33

1 Inleiding

Het plangebied is gelegen aan 's Herenbaan te Rumst (gemeente Rumst, provincie Antwerpen). Het omvat één groot perceel met een totale oppervlakte van ca. 5.749 m². Het terrein is momenteel onbebouwd en in gebruik als weiland. De opdrachtgever plant het gebied te verkavelen in vijf nieuwe loten voor nieuwbouwwoningen (fig. 1).

Figuur 1. Kadasterkaart met aanduiding onderzoeksgebied.

©LARES

Het doel van het onderzoek is het verkrijgen van een bekrachtigde archeologienota naar aanleiding van een omgevingsvergunningsaanvraag. Het onderzoek (projectcode 2020A395) werd uitgevoerd door twee erkende archeologen conform de Code van Goede Praktijk. Onderhavige archeologienota bestaat uit twee delen: een verslag van de resultaten van het vooronderzoek (deel I) en het daaruit voortvloeiende programma van maatregelen (deel II).

Het onderzoek omvat in de eerste plaats een bureauonderzoek. Hierbij wordt nagegaan welke mogelijke archeologische en cultuurhistorische waarden zich binnen het projectgebied bevinden. Op basis van de resultaten van dit bureauonderzoek wordt geëvalueerd in hoeverre er voldoende informatie voorhanden is om tot bovengenoemde doelstelling te bekomen, of dat er bijkomend vooronderzoek in een andere vorm (al dan niet met bodemingreep) noodzakelijk is.

Het verslag van de resultaten van het vooronderzoek omvat naast deze inleiding nog vijf hoofdstukken. In hoofdstuk 2 worden de vraagstellingen die voor dit onderzoek relevant zijn, opgesomd. Deze vraagstellingen zullen in hoofdstuk 6 beantwoord

worden, in zoverre als mogelijk op basis van de resultaten van het vooronderzoek. De gehanteerde werkwijze en onderzoeksstrategie worden in hoofdstuk 3 beschreven. Hier wordt ook de gemaakte selectie inzake bronnen verantwoord (cf. de Code van Goede Praktijk, par. 12.5.2.1). De geplande werkzaamheden worden in hoofdstuk 4 beschreven. Hierbij is van groot belang dat duidelijk wordt in hoeverre de werken impact zullen hebben op het (eventueel aanwezige) bodemarchief. Hoofdstuk 5 vormt de weerslag van de resultaten van het bureauonderzoek (*assessment*), gebaseerd op een exhaustieve studie van het beschikbare kaartmateriaal, de historische en archeologische bronnen. In dit hoofdstuk wordt geëvalueerd wat de archeologische potentie van het plangebied is. In hoofdstuk 6 wordt een synthese gevormd op basis van het *assessment*, waarin de onderzoeksvragen beantwoord worden, en wordt ook geïnformeerd over de eventuele kennisvermeerdering die het plangebied kan opleveren. Verder wordt nagegaan in hoeverre de eventuele archeologische en cultuurhistorische waarden aangetast kunnen/zullen worden door de geplande werkzaamheden. Het eerste deel wordt afgesloten met de bibliografie en bijlagen. Het tweede deel omvat een gemotiveerd advies omtrent het vervolgtraject (programma van maatregelen).

1.1 Randvoorwaarden

Het nu uitvoeren van verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem, zonder de zekerheid dat de omgevingsvergunning wordt verkregen, wordt ervaren als een financieel risico. Het archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem zal bijgevolg in een uitgesteld traject worden uitgevoerd, dit om zowel logistieke als economische redenen.

1.2 Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site	's Herenbaan, Rumst
Ligging	's Herenbaan z.n., 2840 Rumst
Kadastrale gegevens	Rumst, 3 ^e afdeling, sectie A, perceel 110f.
Bounding Box	X Y
	151033.786652 199685.782728
	149993.974151 199685.782728
	151033.786652 199128.173352
	149993.974151 199128.173352
Onderzoek	Archeologisch en geschiedkundig bureauonderzoek
Projectcode	2020A395
Uitvoerders/actoren	Elly N.A. Heirbaut, LAReS Caroline Dockx, LAReS
Erkend archeoloog	Elly N.A. Heirbaut: OE/ERK/Archeoloog/2016/00162 Caroline Dockx: OE/ERK/Archeoloog/2019/00020
Nummer wettelijk depot	Niet van toepassing
Termijn	januari 2020
Geplande ingreep	Verkaveling van bestaand perceel in vijf nieuwe loten voor nieuwbouwwoningen
Totaal oppervlakte plangebied	ca. 5.749 m ²
Totaal oppervlakte geplande werken	ca. 4.035 m ²
Geldende wetgeving en voorwaarden	Het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014. De nota werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3.000 m ² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.
Randvoorwaarden	zie paragraaf 1.1
Doelstelling	Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen (bureauonderzoek) na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief, en hoe hiermee dient omgegaan te worden.
Thesaurus	Archeologienota, bureauonderzoek, archeologisch vooronderzoek in uitgesteld traject

2 Vraagstellingen

In het kader van dit bureauonderzoek zijn van tevoren enkele vragen geformuleerd waarop het onderzoek antwoord tracht te vinden.

1. Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein?
2. Welke archeologische sites zijn bekend in of nabij het projectgebied?
3. Wat is de landschapshistoriek/evolutie in gebruik van het terrein?
4. Wat is de impact van de geplande werken?
5. Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende informatie op of is er aanvullend vooronderzoek (al dan niet met ingreep in de bodem) nodig? In het laatste geval: welke methode levert het meeste informatie op? Welke onderzoeksstrategie moet toegepast worden in het uitgesteld traject?

3 Methodiek van het onderzoek

3.1 Onderzoeksmethodiek

Om na te gaan of er archeologische en cultuurhistorische waarden in het plangebied aanwezig zijn en om een antwoord te kunnen geven op de in hoofdstuk 2 geformuleerde vraagstellingen, is een bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij zijn verschillende soorten bronnen geraadpleegd, die in hoofdstuk 5 besproken zullen worden (*assessment*). De meeste bronnen zijn online beschikbaar gesteld door de Vlaamse Overheid.

Om de fysische geografie van het projectgebied te onderzoeken zijn de bodemkaart, bodembedekkingskaart, erosiegevoeligheidskaart, tertiair geologische kaart en quartair geologische kaart geraadpleegd. Deze zijn online te raadplegen in de databases van Geopunt Vlaanderen (www.geopunt.be) en in de Databank Ondergrond Vlaanderen (www.dov.vlaanderen.be).

Om een beeld te krijgen van de historische (landschaps)ontwikkeling van het plangebied zijn de beschikbare historische en topografische kaarten geraadpleegd. De gegeorefereerde historische kaarten, dit zijn de kaart van Frickx (1712), de kaart van de Ferraris (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841), de kadasterkaart van Popp (1842-1879) en de kaart van Vandermaelen (1846-1854), kunnen online geraadpleegd worden via het Geoportaal Onroerend Erfgoed (www.geo.onroerenderfgoed.be).

De kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw is voor dit gebied niet beschikbaar. Op dezelfde website zijn ook verschillende 20^e- en 21^e-eeuwse luchtfoto's te raadplegen. Daarnaast is gebruik gemaakt van ander historisch kaartmateriaal, o.a. uit de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, dat is in te zien via de website van Cartesius (www.cartesius.be). Voor de historische bronnen is gebruik gemaakt van de inventaris onroerend erfgoed en van schriftelijke bronnen. De combinatie van historische bronnen, historische kaarten, topografische kaarten en luchtfoto's zorgt ervoor dat de ontwikkeling van het projectgebied en de ruimere omgeving vanaf de 18^e eeuw tot het heden goed in beeld gebracht kan worden.

Om ook zicht te krijgen op de perioden vóór de 18^e eeuw is onderzocht of er zich in en/of nabij het plangebied archeologische resten in de ondergrond bevinden of reeds zijn onderzocht. Om dit te kunnen bepalen, zijn voornamelijk de online beschikbare gegevens geanalyseerd. Hierbij is in eerste instantie de database van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI; www.cai.onroerenderfgoed.be) bevraagd. Hierbij moet opgemerkt worden dat de CAI niet volledig is en geen garantie biedt op de aan- of afwezigheid van een eventuele archeologische site. Ook is www.inventaris.onroerenderfgoed.be geraadpleegd voor het plangebied en de ruimere omgeving. Dit is verder in dit rapport verwerkt.

Naast het onderzoek naar de historische ontwikkeling van het gebied en de reeds gekarteerde archeologische vindplaatsen, dienen ook de geplande werkzaamheden en de (eventueel) hierbij horende verstoringen in kaart gebracht te worden. De beschrijvingen gebeuren op basis van de plannen en schetsen die de opdrachtgever ter beschikking heeft gesteld (hoofdstuk 4). Hiertoe behoren de plannen van en informatie over de bestaande bebouwing (“bestaande toestand”) en de bouwtekeningen van het te realiseren project (“nieuwe toestand”).

Op basis van alle beschikbare gegevens is tenslotte een conclusie getrokken omtrent de kans op de aanwezigheid van archeologisch erfgoed met een groot potentieel tot kennisvermeerdering, en de eventuele intactheid van een al dan niet aanwezige archeologische site (hoofdstuk 6). Hieruit vloeit een advies omtrent eventuele vervolgstappen die genomen moeten worden.

3.2 Rapportage en afbeeldingen

De indeling in hoofdstukken is reeds eerder beschreven. Wat betreft de afbeeldingen die in deze archeologienota zijn opgenomen, geldt dat zij alle zijn afgebeeld op klein formaat omwille van de opmaak van de tekst. In bijlage zijn de beschikbare plannen opgenomen.

De kaarten die gemaakt zijn op basis van de beschikbare bodemkaarten, luchtfoto's en CAI zijn zoveel mogelijk op eenzelfde schaal vervaardigd (zie ook figurenlijst). Omwille van de duidelijkheid (vb. situeren van het plangebied ten opzichte van de omringende omgeving) kan hiervan afgeweken zijn. Historische kaarten zijn op een andere schaal gemaakt om zo ook zicht te geven op een groter gebied, of juist in te zoomen op details.

De in deze archeologienota opgenomen informatie en plannen zijn vermeld met toezegging van de opdrachtgever.

4 Beschrijving van de geplande werkzaamheden

4.1 Bestaande toestand

Het plangebied bestaat uit één perceel met een totale oppervlakte van ca. 5.749 m². Het is momenteel onbebouwd en in gebruik als weiland (fig. 2). In het zuiden wordt het terrein begrensd door 's Herenbaan, in het westen door Hoek. De percelen ten oosten van het terrein zijn reeds bebouwd.

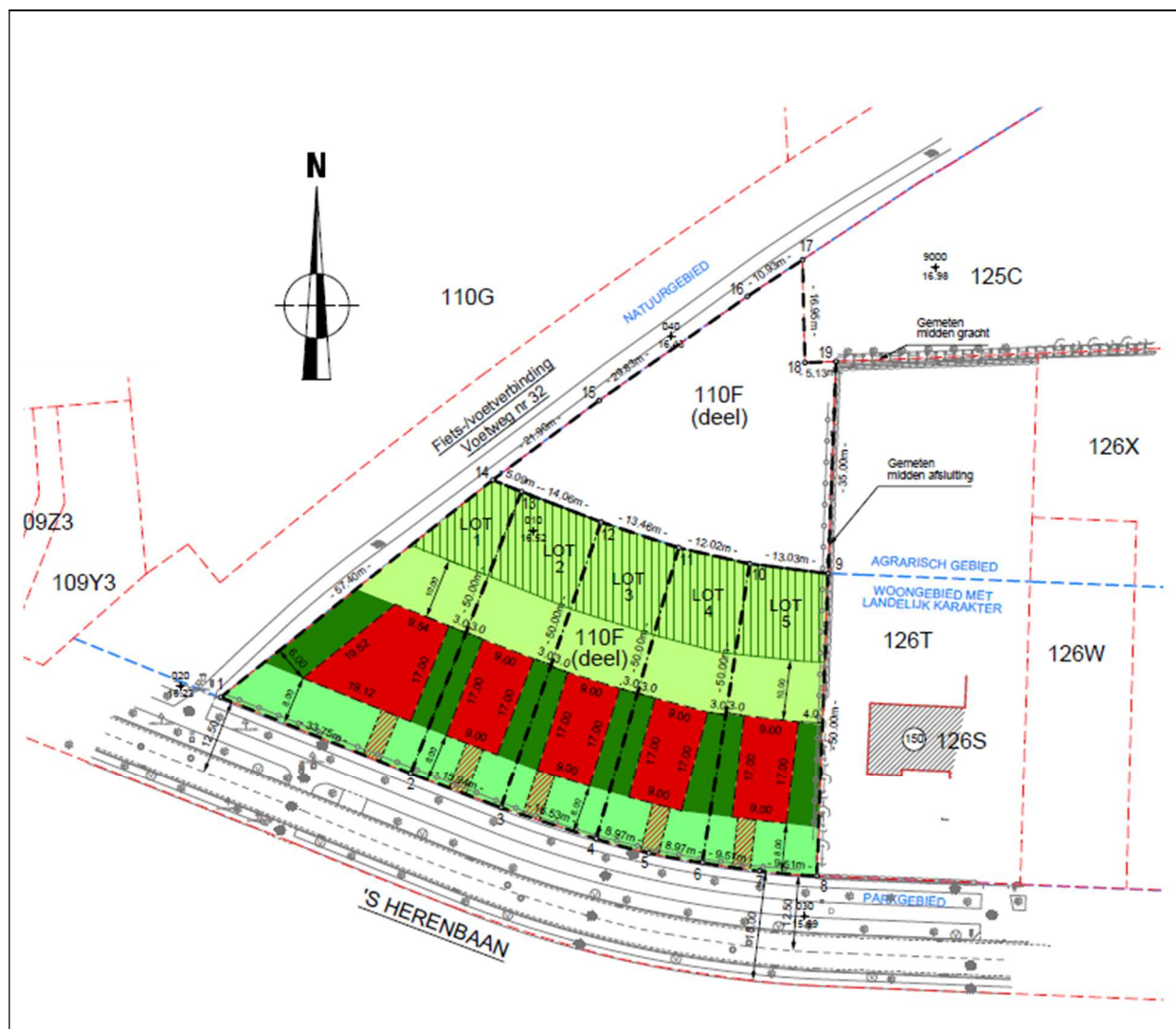

Figuur 2. Uitsnede uit de luchtfoto van 2019. ©LARES

4.2 Nieuwe toestand

De opdrachtgever plant het bestaande perceel te verkavelen in vijf nieuwe loten voor nieuwbouwwoningen (fig. 3). Aangezien het om een verkavelingsproject gaat, zijn er nog geen bouwplannen beschikbaar van de toekomstige woningen. Bijgevolg dient er van een maximale verstoring van het bodemarchief uitgegaan te worden.

Het meest noordelijke gedeelte van het terrein wordt niet mee opgenomen in de verkavelingsplannen en zal als weiland in gebruik blijven; om deze reden wordt het uitgesloten van de verkaveling. Zo wordt er ca. 4.035 m² bedreigd door de geplande werken.

Figuur 3. Verkavelingsplan van het projectgebied.

5 Archeologisch bureauonderzoek

In dit hoofdstuk wordt verslag uitgebracht van het bureauonderzoek naar de archeologische en historische kennis over het plangebied (*assessment-rapport*). De hierbij gehanteerde methoden, technieken en criteria zijn beschreven in hoofdstuk 3.

5.1 Archeologische voorkennis

Er is nog geen archeologisch onderzoek in welke vorm dan ook uitgevoerd binnen de grenzen van het plangebied. Deze bureaustudie is met andere woorden het eerste onderzoek dat voor deze locatie wordt uitgevoerd. Buiten de grenzen van het plangebied zijn op verschillende locaties al archeologisch onderzoek uitgevoerd. Deze worden beschreven in paragraaf 5.6.

5.2 Historische bronnen

Voor het historisch onderzoek is gebruik gemaakt van de gegevens uit de inventaris onroerend erfgoed en heemkundige literatuur online.

Op basis van talrijke archeologische vondsten in de gemeente Rumst werd duidelijk dat er zich een belangrijke Romeinse nederzetting bevond op het kruispunt van de Romeinse heirbaan Bavai-Bergen-Asse-Utrecht en de rivieren Rupel, Dijle en Nete. De Frankische strooptochten rond het jaar 270 stelden een einde aan deze eerste bloei. Later vormde er zich een nieuwe gemeenschap, maar die werd in 837 door de Noormannen geteisterd.

Na deze invallen herleefde Rumst als een handelscentrum. De jaarmarkt werd bezocht door lakenhandelaars uit Walem en Duffel. Ook de financiers uit Walem, waar het Brabantse muntatelier gevestigd was, waren trouwe klanten van de jaarmarkt.

In de 9^e eeuw zou Rumst een onderhorige villa geweest zijn van de *villa dominicata* van Grimbergen, beheerd door de Berthouts. In de daaropvolgende jaren veranderde het meermaals van eigenaar en ca. 1290 werd het een afzonderlijke heerlijkheid. In deze periode werd Rumst ook voor het eerst vermeld als '*Rumeste*' in een document van de abdij van Grimbergen omstreeks 1157.¹

In 1874 werd het gehucht Terhagen een afzonderlijke gemeente en in 1977 werden de gemeenten Rumst, Reet en Terhagen gefusioneerd. Het landschap heeft momenteel een typisch industrieel karakter met kleiputten en steenfabrieken afgewisseld met landbouwgebied voor tuinbouw en in mindere mate akkerbouw.²

5.3 Cartografische bronnen

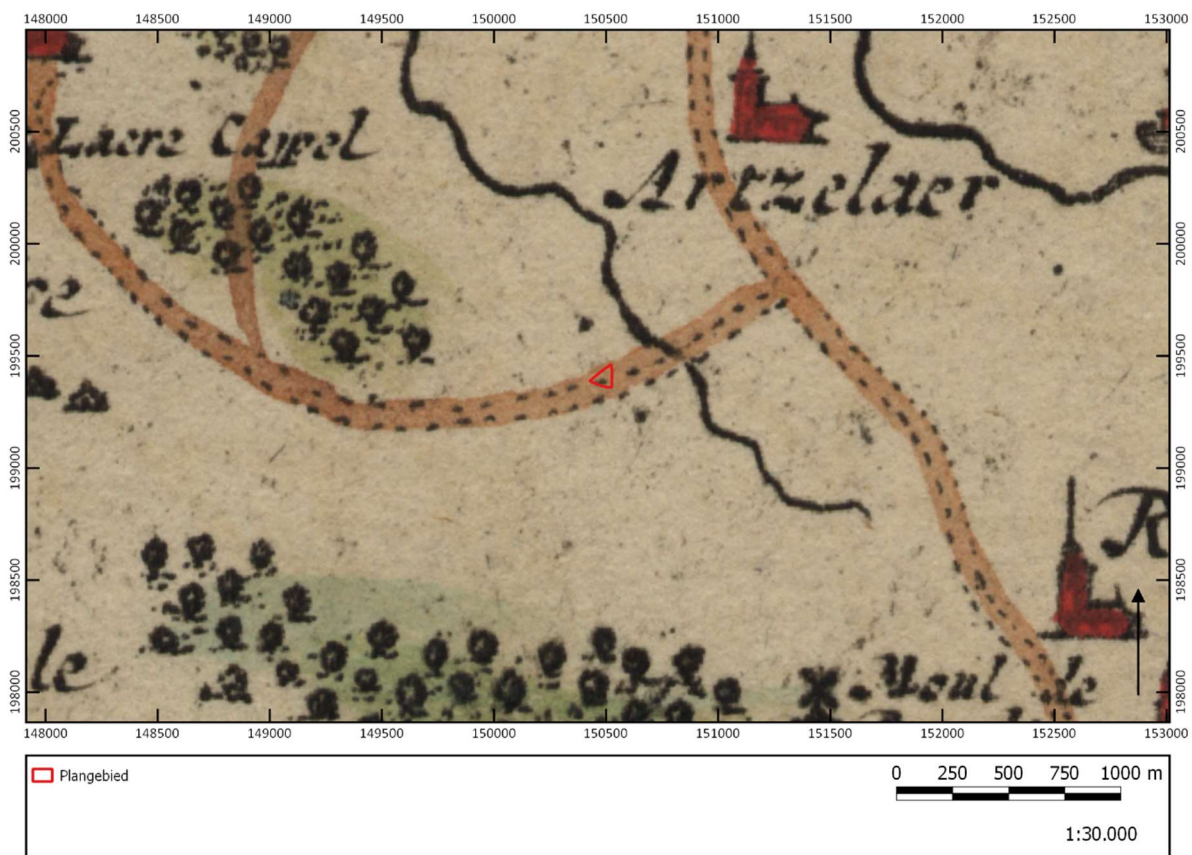
Voor dit gedeelte van het onderzoek zijn de kaarten van Frickx, van de graaf De Ferraris, de Atlas der Buurtwegen, de Poppkaart en van Vandermaelenkaart gebruikt.

¹ Gysseling 1960, 872.

² <https://id.erfgoed.net/themas/13698>

De topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw is voor dit plangebied niet beschikbaar.³ Er zijn in dit kader ook recente topografische kaarten ook bekeken.

Het plangebied ligt ten noordwesten van de historische dorpskern van Reet en ten zuiden van Aartselaar. Als algemeen referentiekader lijkt de Frickxkaart (fig. 4) echter moeilijk als alleenstaand cartografisch document leesbaar. De kaart is te algemeen om er duidelijke informatie over het plangebied uit af te leiden. Daarenboven kan de kaart niet goed georefereneerd worden.

Figuur 4. Uitsnede uit de Frickxkaart (1744). ©LARES

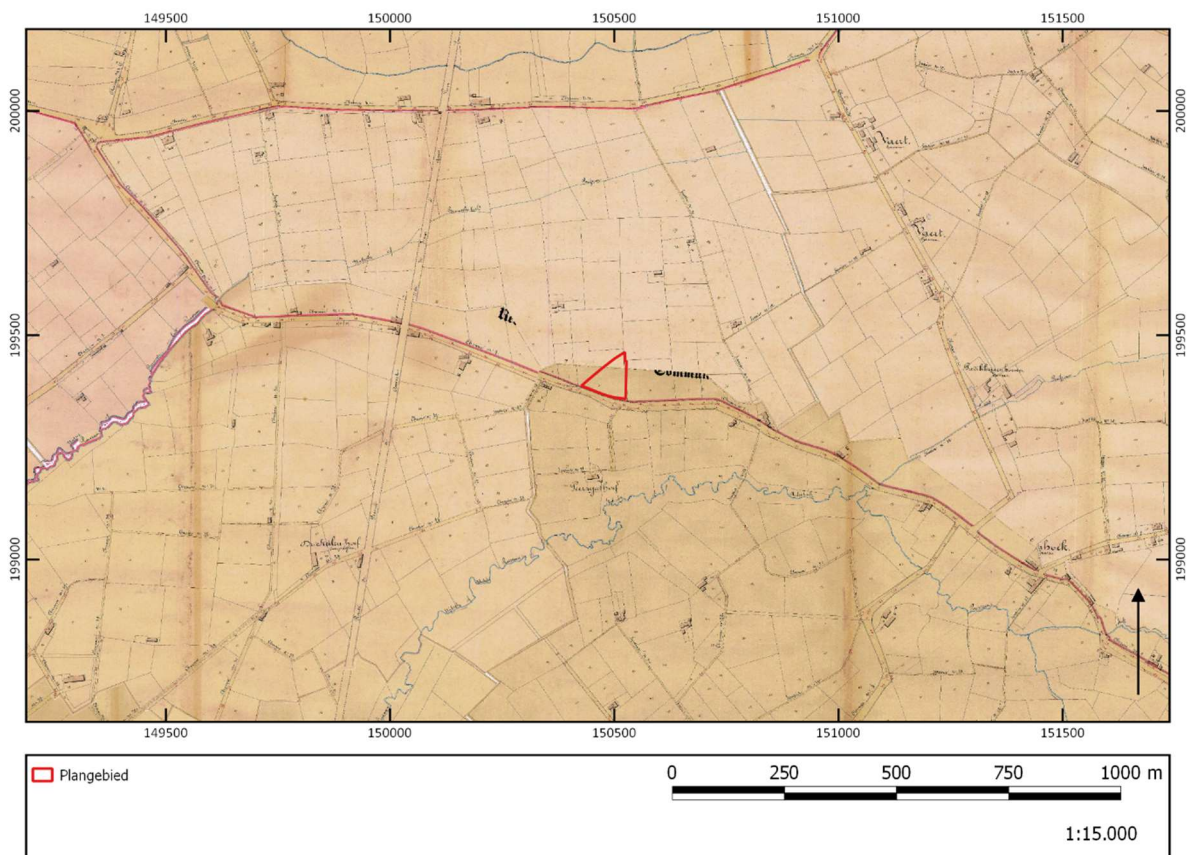
De Ferrariskaart (1771-1778) geeft deze locatie alvast duidelijk en gedetailleerd weer (fig. 5). Op deze kaart is te zien dat het plangebied onbebouwd is en in gebruik als akkerland. Net ten zuiden van het terrein bevindt zich een wegnis en zowel ten noorden als ten zuiden zijn twee kleine natuurlijke waterlopen gekarteerd. Het landschap bestaat voornamelijk uit akkerlanden en in mindere mate uit weilanden en bos met erg verspreide bebouwing.

Ongeveer driekwart eeuw later worden de kaarten van de Atlas der Buurtwegen (1841) gemaakt (fig. 6). Daarop is eenzelfde situatie als op de Ferrariskaart te zien. Het plangebied wordt nog steeds als onbebouwd weergegeven en ook het wegpatroon is nauwelijks veranderd. Op deze kaart worden eveneens twee kleine natuurlijke

³ Alle gebruikte kaarten en luchtfoto's kunnen online geraadpleegd worden op <http://www.geopunt.be>. Dit zal niet elke keer herhaald worden bij de desbetreffende kaartbeschrijving.

Figuur 5. Uitsnede uit de Ferrariskaart (1771-1778). ©LARES

Figuur 6. Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (1841). ©LARES

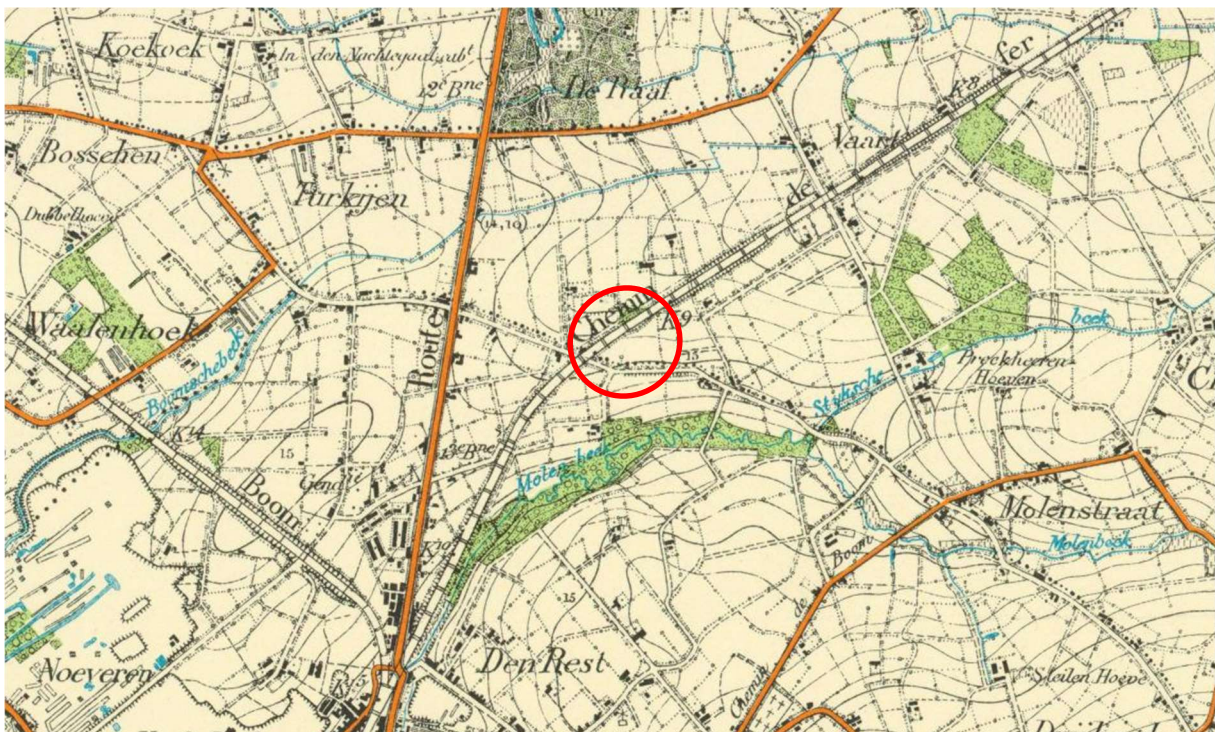
waterlopen gekarteerd, namelijk de Boom Nielse Scheibek in het noorden en de Molenbeek en Bosbeek in het zuiden. Verder zijn er geen grote veranderingen op te merken.

Nauw aansluitend bij de Atlas der Buurtwegen is de kadasterkaart van Popp (1842-1879) (fig. 7). Deze kaart toont een gelijkaardig beeld als de voorgaande historische kaarten. Het terrein is op dat moment onbebouwd en waarschijnlijk nog steeds in gebruik als akkerland. De natuurlijke waterlopen worden ook nog steeds weergegeven. Verder zijn er geen grote veranderingen op te merken.

De Vandermaelenkaart (1846-1854) vertoont geen wezenlijk ander beeld dan de Atlas der Buurtwegen of het Poppkadaster (fig. 8). Het plangebied is hierbij nog steeds gelegen buiten de toenmalige bewoningskern van Rumst. Het is onbebouwd en waarschijnlijk nog altijd in gebruik als akkerland.

De hierboven besproken historische kaarten tonen een hoge mate van continuïteit in en rond het plangebied vanaf de tweede helft van de 18^e eeuw tot het einde van de 19^e eeuw. Elke historische kaart karteert het plangebied als onbebouwd en in gebruik als akkerland.

Afsluitend zijn nog enkele topografische kaarten bekeken. Door de grote continuïteit binnen het plangebied en de hoge tijdsresolutie van de verschillende beschikbare topografische kaarten werd ervoor gekozen hier slechts één te bespreken.⁴ De gehele reeks aan topografische kaarten toont immers steeds opnieuw hetzelfde karakter voor het plangebied. De topografische kaart van België van 1939 (fig. 9) geeft hier een goed beeld van. Hierop is duidelijk te zien dat het plangebied, zoals op de historische kaarten reeds te zien was, onbebouwd is en in gebruik als akkerland.

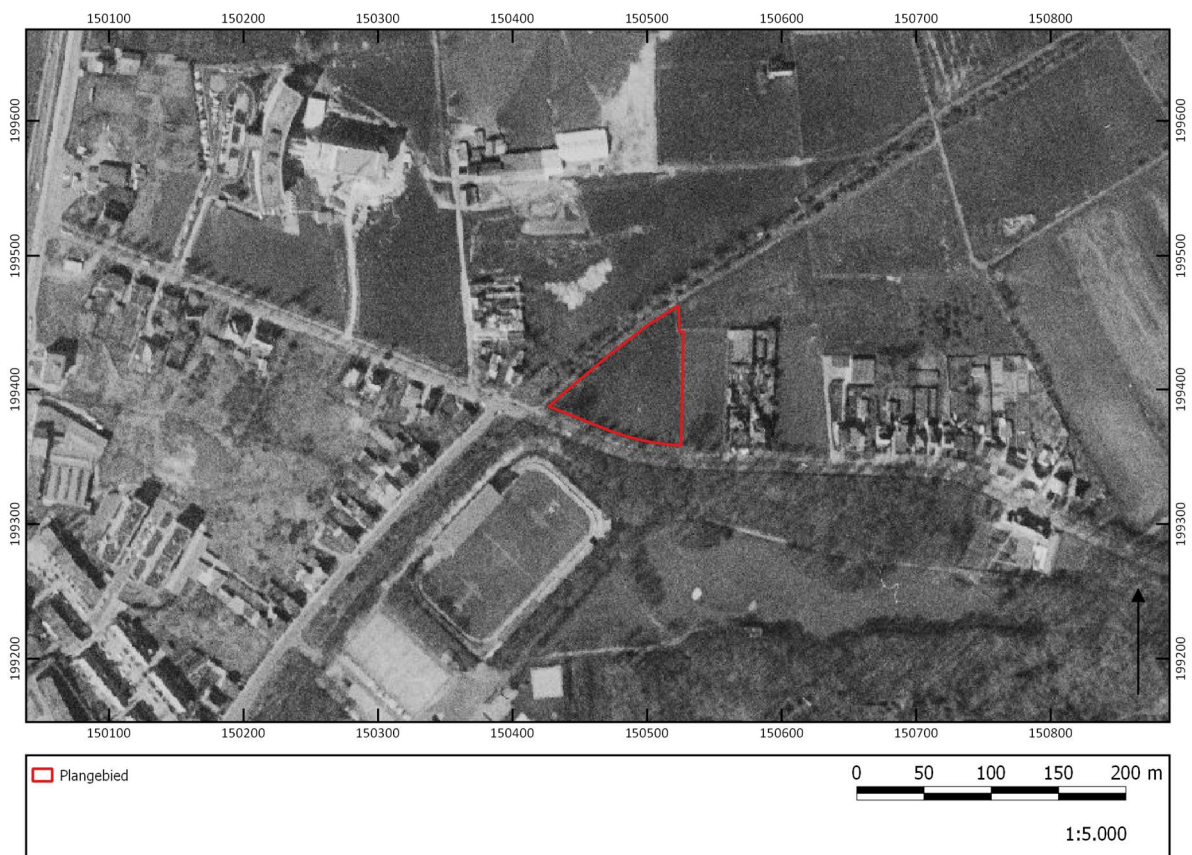
Figuur 9. Uitsnede uit de topografische kaart van België van 1939.

©CARTESIUS

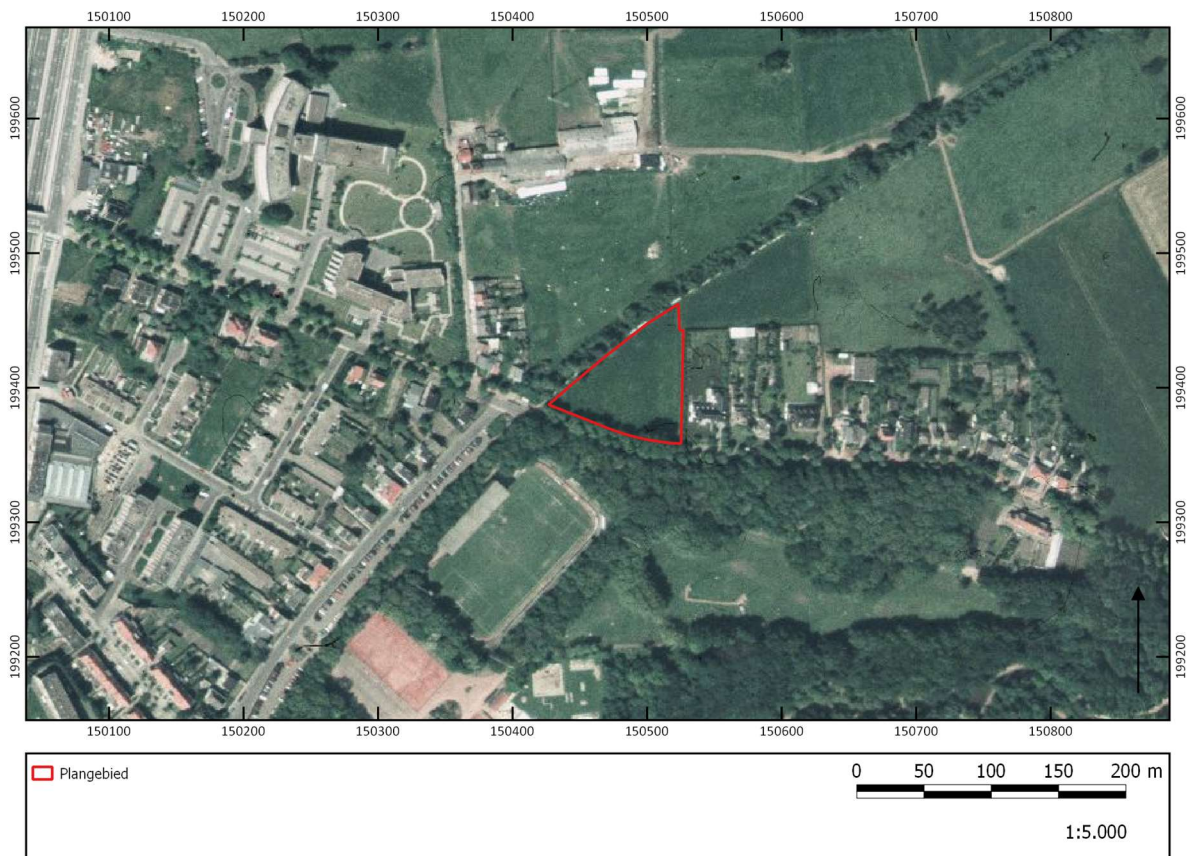
⁴ Voor het meest complete overzicht aan georeferencierte topokaarten voor het plangebied zie www.cartesius.be.

5.4 Luchtfotografie

Ter aanvulling van de 18^e- tot 20^e-eeuwse historische kaarten zijn ook recentere luchtfoto's uit verschillende jaartallen bekeken. De luchtfoto uit 1971 (fig. 10) is zeer grofkorrelig maar toont wel aan dat het plangebied onbebouwd is en in gebruik als weiland. Ten zuiden en ten westen wordt het plangebied begrensd door een weg. Verder zijn enkele percelen rondom het plangebied reeds bebouwd. De situatie op de luchtfoto uit 1979-1990 (fig. 11) geeft eenzelfde beeld weer. Het plangebied is nog steeds onbebouwd en in gebruik als weiland. De bebouwing rondom het plangebied is toegenomen ten opzichte van de voorgaande luchtfoto en dit voornamelijk ten westen van het terrein. Verder zijn er geen grote veranderingen op te merken. De recente luchtfoto uit 2019 (fig. 12) toont nog steeds hetzelfde beeld. Het plangebied is tot op heden onbebouwd gebleven en is momenteel in gebruik als grasland.

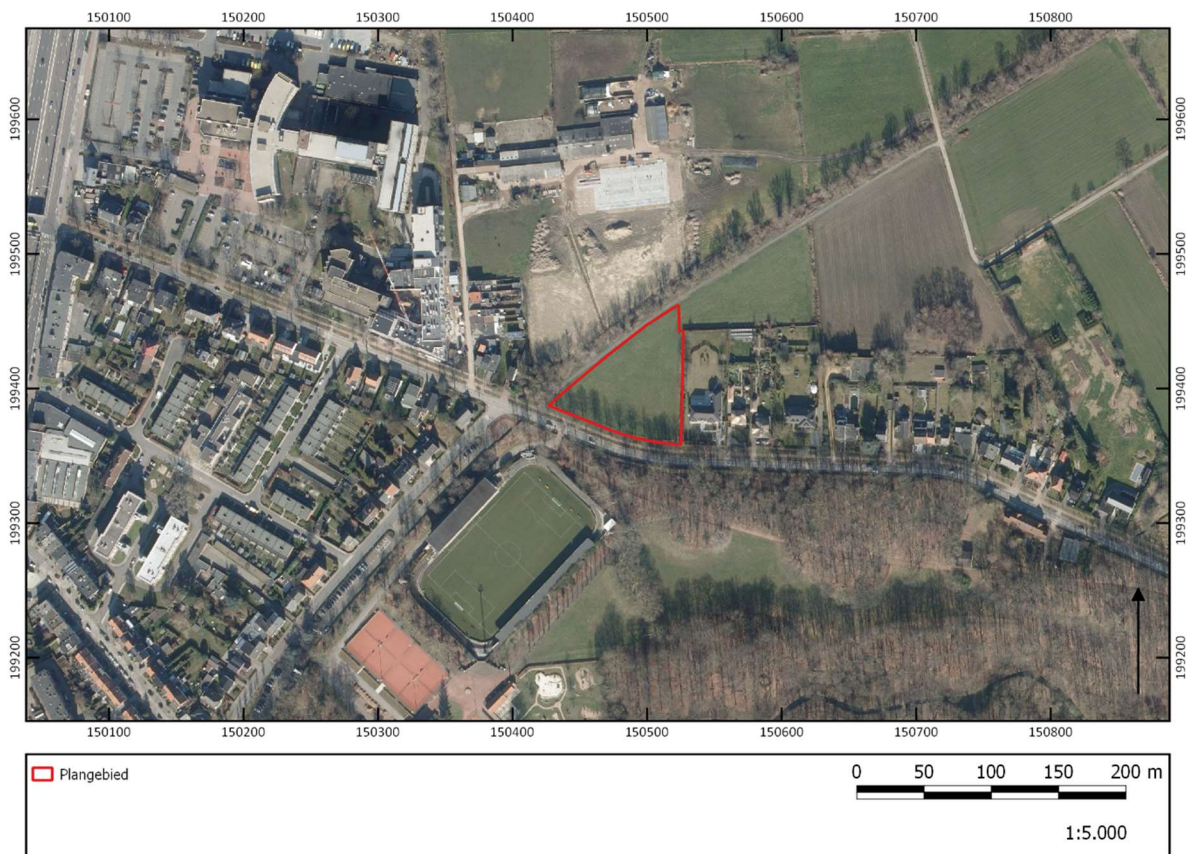

Figuur 10. Uitsnede van de luchtfoto uit 1971. ©LARES

Figuur 11. Uitsnede van de luchtfoto uit 1979-1990.

©LARES

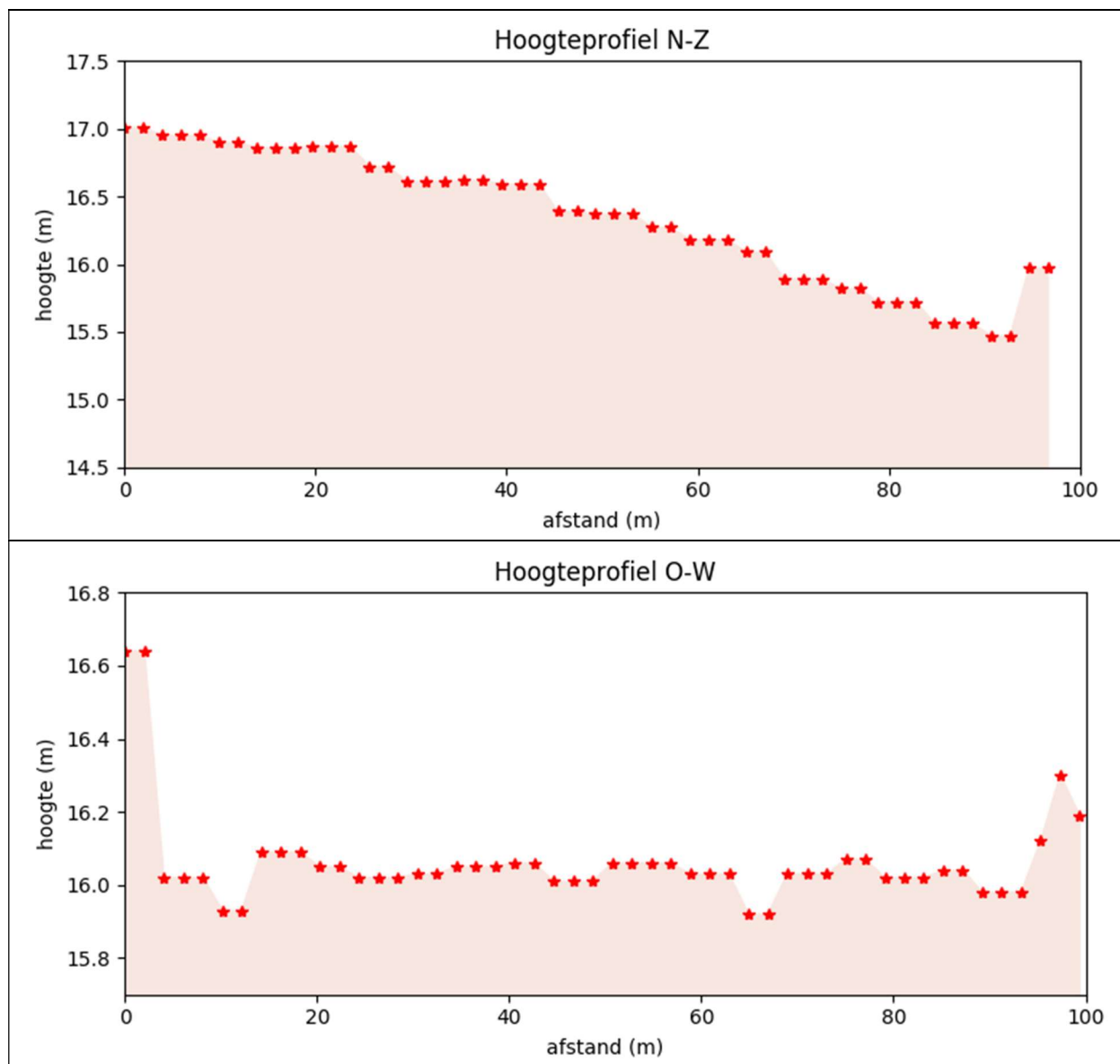
Figuur 12. Uitsnede van de luchtfoto's uit 2019.

©LARES

5.5 Geo(morfo)logie en bodem

Om de geomorfologie en de bodemopbouw van het plangebied te bestuderen, zijn de bodemkaart van Vlaanderen, de potentiële bodemerosiekaart, de bodembedekkingskaart en de tertiair en quartair geologische kaarten gebruikt.⁵ Om te kijken hoe de landschappelijke hoogteligging van het plangebied is ten opzichte van een grotere omgeving en de relatie van het plangebied tot beek- en riviervalleien zich verhoudt is het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II bestudeerd.

Het plangebied helt zacht af in zuidelijke richting van een hoogte van ca. 17,1 m +TAW naar een hoogte van 15,4 m +TAW. Dit is in de richting van de Molenbeek die ten zuiden van het plangebied op een afstand van ca. 222 m stroomt (fig. 13a).

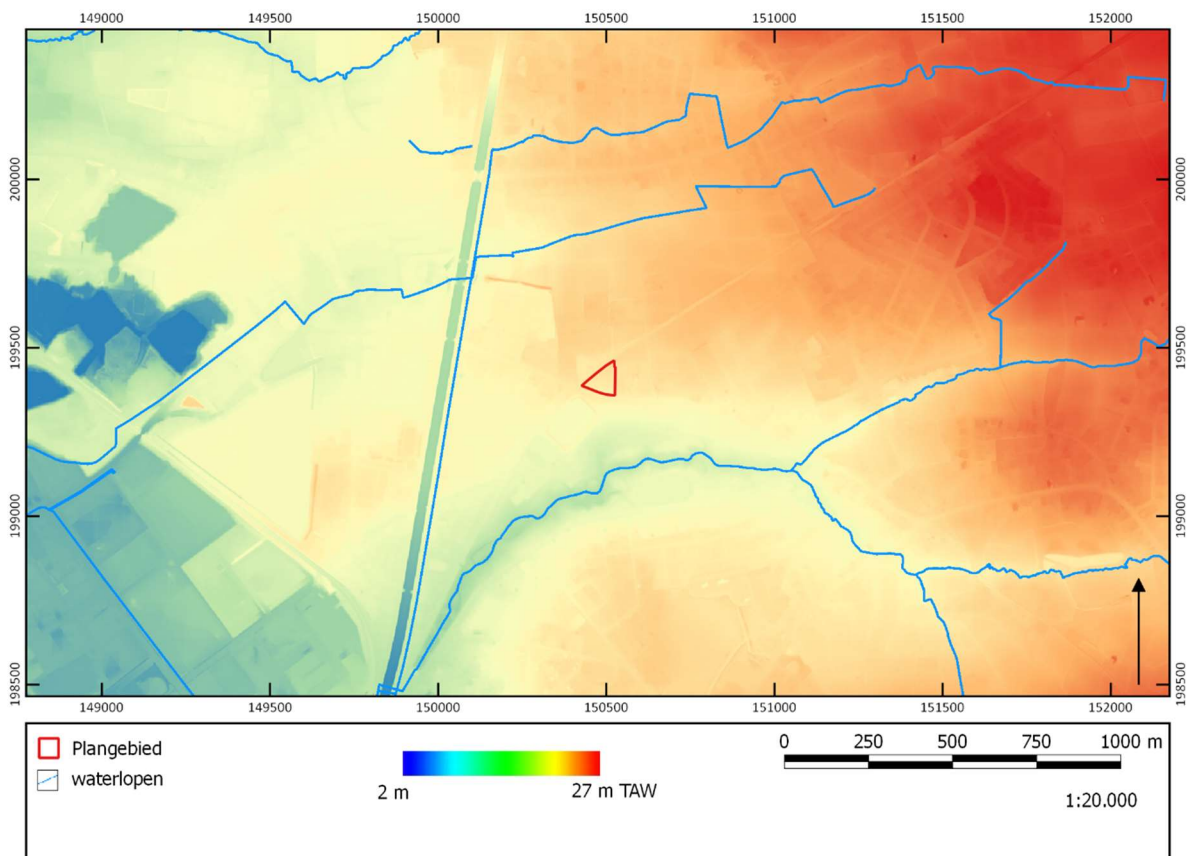

Figuur 13a. Terreindoorsnede: boven N-Z; O-W onder.

⁵ Alle bodemkaarten kunnen gevonden worden op www.dov.vlaanderen.be.

5.5.1 Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II

Het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (fig. 13b) wijst hetzelfde uit. Net zoals ook uit de historische kaarten bleek, blijkt hieruit dat het plangebied ten noorden en ten zuiden van twee kleine waterlopen gelegen is, namelijk de Boom Nielse Scheibeeke in het noorden en de Molenbeek in het zuiden. Als het bredere landschap wordt bekeken, kan opgemerkt worden dat het terrein op de helling van de Boomse cuesta in het noordoosten gelegen is waardoor het in zuidelijke richting afhelt van een hoogte van ca. 17,1 m +TAW naar een hoogte van ca. 15,4 m +TAW. Dit is in de richting van de Molenbeek, maar ook in de richting van de Rupel die ten zuidwesten van het plangebied stroomt.

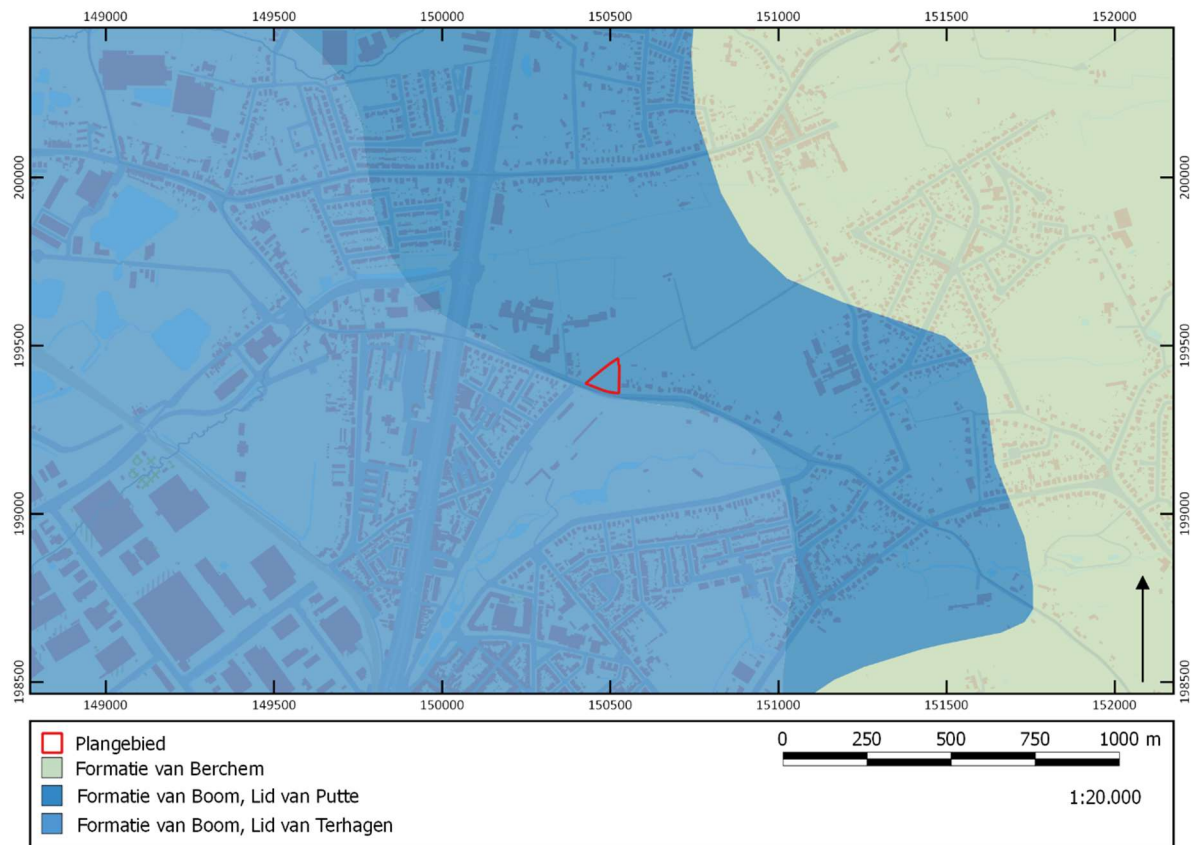

Figuur 13b. Hoogteligging op het digitaal hoogtemodel Vlaanderen II. ©LARES

5.5.2 Tertiair geologische kaart

Op de tertiair geologische kaart (fig. 14) ligt het plangebied op een ondergrond die benoemd wordt als de Formatie van Boom en meer bepaald het Lid van Putte. Deze sedimenten bestaan uit een zware grijze, siltige en glimmerhoudende klei die bovendien ook vaak pyriet bevat. Het Lid van Putte wordt verder gekenmerkt door het voorkomen van siltige en organische horizonten. Op basis van de geologische boringen in de omgeving van het plangebied zitten de tertiaire sedimenten op een diepte van ca. 2,4 m diepte.⁶

⁶ www.dov.vlaanderen.be.

Figuur 14. Uitsnede van de tertiair geologische kaart. © LARES

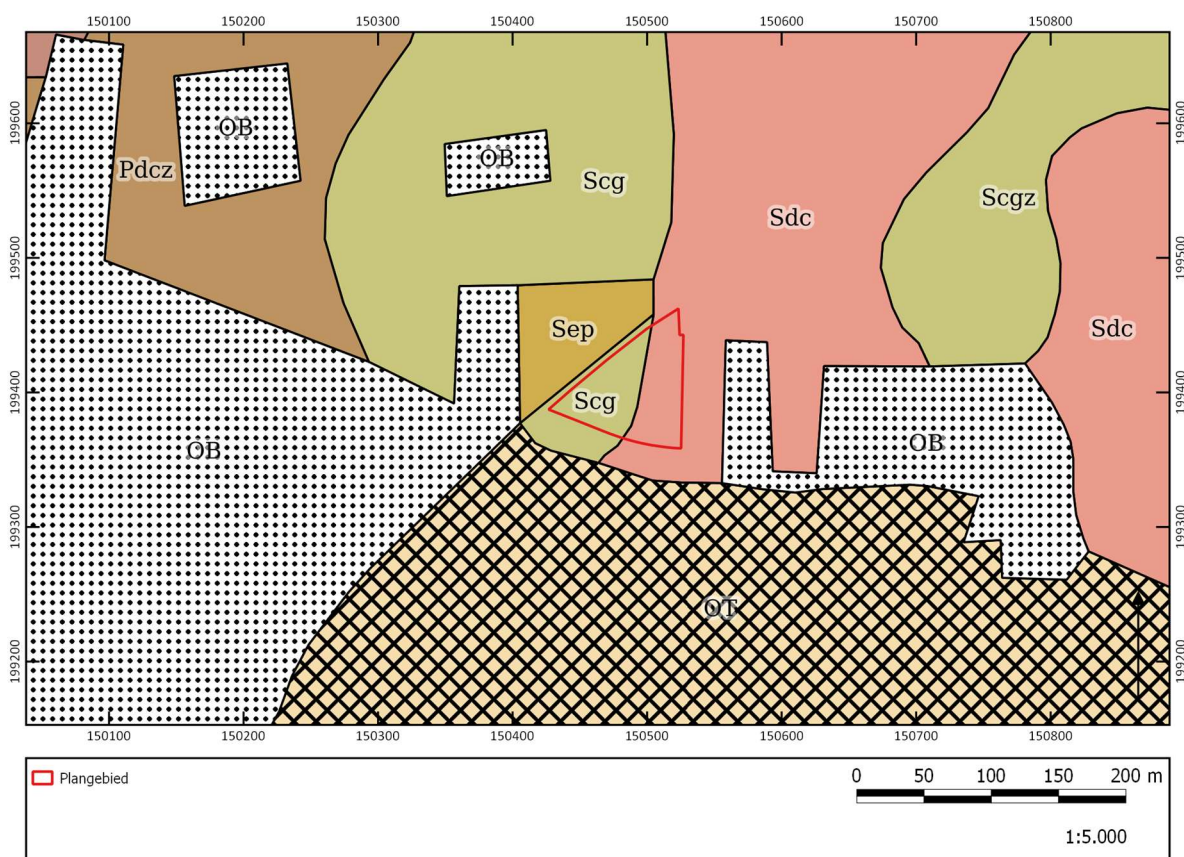
Figuur 15. Uitsnede van de quartair geologische kaart. © LARES

5.5.3 Quartair geologische kaart

Op de quartair geologische kaart (fig. 15) wordt aangegeven dat in het plangebied geen holocene en/of tardiglaciale fluviatiele afzettingen bovenop de pleistocene sequentie voorkomen (type 1).⁷ De basis van de quartairgeologische sequentie wordt gevormd door hellingsafzettingen van het quartair.

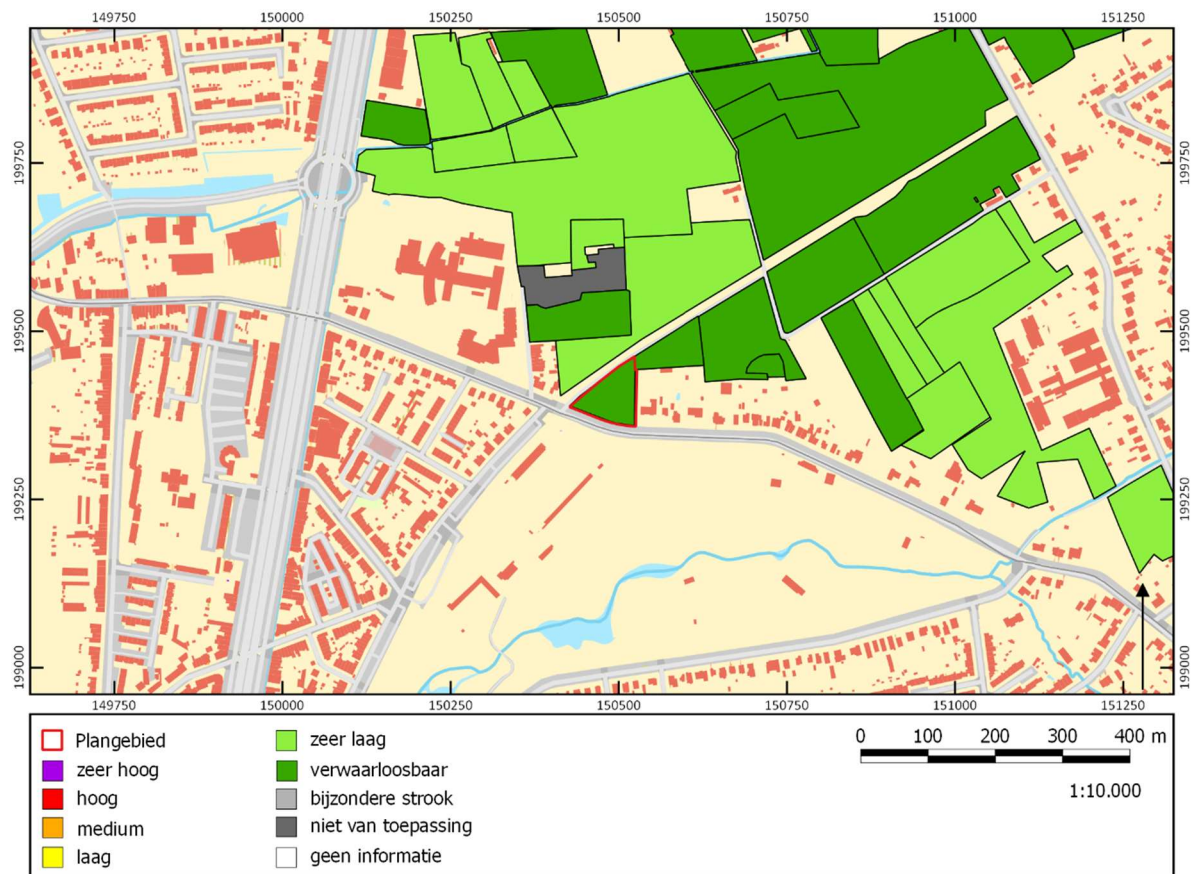
5.5.4 Bodemtype

Op de bodemkaart van Vlaanderen (fig. 16) blijkt dat er binnen het plangebied twee verschillende bodemtypen voorkomen. Het oostelijke gedeelte van het plangebied wordt als een Sdc-bodem gekarteerd. Dit is een matig natte, lemige zandgrond met verbrokkelde textuur B-horizont. Deze podzolachtige bodems en prepodzolen hebben een grijsbruine tot donker grijsbruine bouwvoor die ca. 25 cm dik is. De Ap rust meestal op een bruinachtige overgangshorizont. De verbrokkelde textuur B-horizont begint meestal op een diepte tussen 60 en 80 cm -mv en is sterk aangetast. In het prepodzol stadium houdt deze horizont ijzerconcreties in. Roestverschijnselen beginnen op een diepte tussen 40 en 60 cm -mv. Het westelijke gedeelte van het plangebied wordt als een Scg-bodem gekarteerd. Dit is een matig droge, lemige zandgrond met duidelijke humus en/of ijzer B-horizont. Een dergelijke bodem is een podzol met een wisselende dikte van de grijze of bruingrijze humeuze bovengrond waarin geheel of gedeeltelijk de uitlogingshorizont verwerkt is.

Figuur 16. Uitsnede van de bodemkaart. ©LARES

⁷ www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be.

Figuur 17. Uitsnede van de potentiële bodemerosiekaart. ©LARES

Figuur 18. Uitsnede van de bodembedekkingskaart. ©LARES

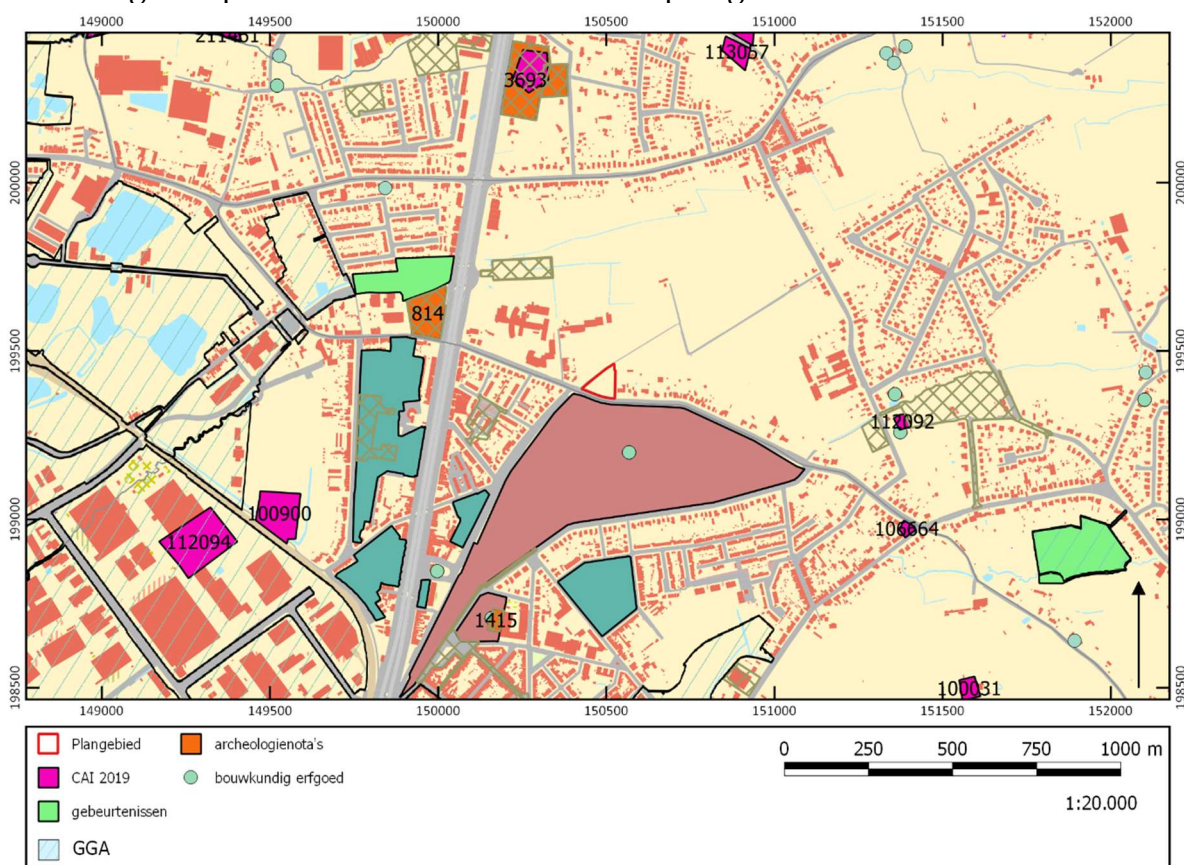
5.5.5 Potentiële bodemerosie en bodembedekking

De potentiële bodemerosiekaart per perceel (fig. 17) geeft weer dat het plangebied een verwaarloosbare kans op erosie heeft. Mogelijk kunnen dan ook weinig hellingssedimenten voorkomen, zoals is aangegeven op basis van de quartairgeologische informatie.

Uit de bodembedekkingskaart (1 m resolutie) (fig. 18) blijkt een situatie die grotendeels overeenkomt met de huidige werkelijkheid, zoals hierboven reeds uitgebreid beschreven.

5.6 Archeologische bronnen

De CAI is weliswaar niet compleet, maar binnen het plangebied zijn alvast geen archeologische waarden aangetroffen (fig. 19).⁸ In de bredere omgeving beschikken we over enige informatie. Niet alle waarden zullen hieronder worden opgesomd, alleen diegene op relatief korte afstand van het plangebied.

Figuur 19. Overzicht van de waarden uit de CAI. ©OE/LARES

⁸ Voor alle waarden die in deze tekst zijn opgenomen, geldt dat de CAI is geraadpleegd op 19 januari 2020 (<https://cai.onroerenderfgoed.be>). Per genoemde waarde zal dit niet meer herhaald worden. Hetzelfde geldt voor de inventaris van het onroerend erfgoed.

Centraal Archeologische Inventaris:

METAALTIJDEN:

- **CAI ID 100900:** Krekelenberg, Boom: tijdens een archeologische opgraving in 2007 is een nederzetting uit de ijzertijd aangetroffen met gebouwplattegronden, een waterkuil en aardewerk.

ROMEINSE TIJD:

- **CAI ID 100900:** Krekelenberg, Boom: tijdens een archeologische opgraving in 2007 is een nederzetting uit de vroeg-Romeinse periode aangetroffen met boerderijplattegronden, spijkers en een waterput.

NIEUWE TIJD:

- **CAI ID 113055:** Linterboshoeve, Aartselaar: alleenstaande site met walgracht in de 18^e eeuw. Hoevecomplex met een tweetal gebouwen. In de 19^e eeuw omgevormd naar een kasteel/lusthof.
- **CAI ID 113057:** Groot Hoef, Aartselaar: alleenstaande hoeve uit de 18^e eeuw.
- **CAI ID 112092:** Predikherenhoeve, Reet: alleenstaande hoeve uit de 18^e eeuw.
- **CAI ID 106664:** Molenhuis, Boom: alleenstaande hoeve uit de 18^e eeuw. Was vroeger mogelijk een molen.
- **CAI ID 100031:** Kleine Steilen, Boom: alleenstaande hoeve uit de 18^e eeuw.
- **CAI ID 112094:** Industrieweg, Boom: alleenstaande hoeve uit de 18^e eeuw.

Overige inventarissen:

Voor de vermelding van overige inventarissen hebben we ons beperkt tot wat er op korte afstand van het plangebied aanwezig is.

- **ID 3693:** Lindenstraat, Aartselaar: op basis van het bureauonderzoek is vastgesteld dat er een potentie is op het aantreffen van archeologische resten en sporen vanaf het neolithicum tot en met de nieuwe tijd. Bijgevolg is er vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van een proefsleuvenonderzoek.⁹
- **ID 814:** 's Herenbaan, Reet: op basis van het bureauonderzoek is gebleken dat het bodemarchief binnen het plangebied reeds grotendeels verstoord is. Bijgevolg is er een lage potentie op het aantreffen van archeologische resten en sporen waardoor er geen vervolgonderzoek meer geadviseerd wordt.¹⁰
- **ID 1415:** PTS werkhuisen, Boom: op basis van het bureauonderzoek blijkt dat het bodemarchief binnen het plangebied reeds sterk verstoord is in het verleden. Bijgevolg is de kans op het aantreffen van archeologische resten en sporen eerder gering. Daardoor is het terrein vrijgegeven voor de geplande werkzaamheden.¹¹

⁹ <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/3693>

¹⁰ <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/814>

¹¹ <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/1415>

Verder zijn er geen waarden gevonden voor de onmiddellijke omgeving van het plangebied in:

- Vastgestelde inventaris/wetenschappelijke inventaris (landschapsatlas, historische tuinen en parken, houtige beplantingen, archeologische zones, bouwkundig erfgoed – gehelen, orgels, wereldoorlog relictten)
- Unesco Werelderfgoed
- Beheersplannen
- Erfgoedlandschappen

6 Synthese

In dit hoofdstuk wordt vooreerst een synthese gepresenteerd van de resultaten van het *assessment*. Hierbij wordt telkens aangegeven op welke van de onderzoeksvragen, die voorafgaand aan het bureauonderzoek zijn geformuleerd, een antwoord gegeven kan worden. Ook wordt hier aangegeven wat de impact is van de geplande werken en in hoeverre zij kunnen leiden tot verstoring van het potentieel aanwezige archeologische bodemarchief. Vervolgens wordt een korte synthese gegeven voor een niet-gespecialiseerd publiek.

De volgende onderzoeksvragen zijn voorafgaand aan de bureaustudie geformuleerd:

1. Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein?
2. Welke archeologische sites zijn bekend in of nabij het projectgebied?
3. Wat is de landschapshistoriek/evolutie in gebruik van het terrein?
4. Wat is de impact van de geplande werken?
5. Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende informatie op of is er aanvullend vooronderzoek (al dan niet met ingreep in de bodem) nodig? In het laatste geval: welke methode levert het meeste informatie op?

6.1 Synthese voor gespecialiseerd publiek

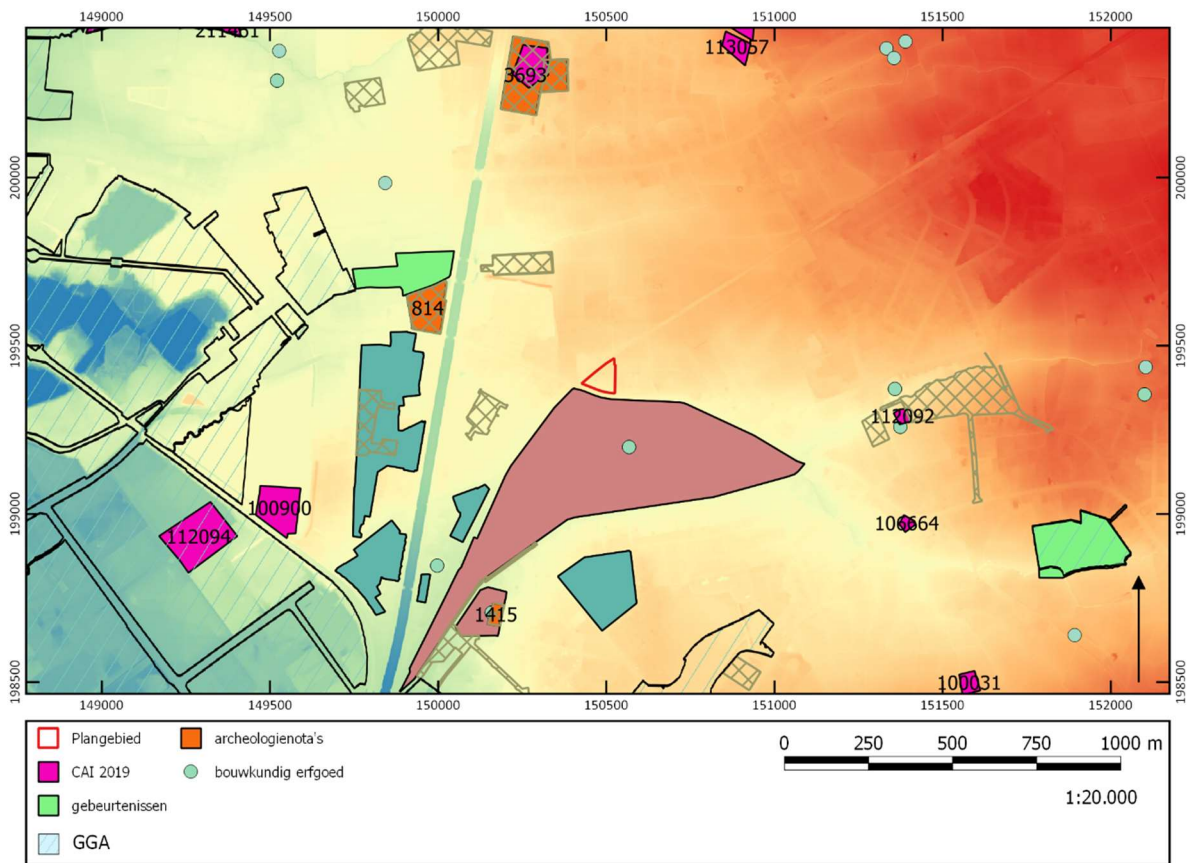
6.1.1 Samenvatting van de onderzoeksresultaten en beantwoording van de onderzoeksvragen

Om in te kunnen schatten wat het archeologisch en cultuurhistorisch potentieel van het plangebied is, zijn de historische kaarten, de bodem- en geo(morfo)logische kaarten en luchtfoto's bekeken en zijn verschillende inventarissen (waaronder de CAI) en historische/archeologische bronnen geraadpleegd (**onderzoeksvragen 1-2**).

Op basis van het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied gelegen is op een ondergrond bestaande uit tertiaire kleiige sedimenten. Deze komen voor tot ca. 2,4 m -mv. Tijdens de laatste ijstijd zijn hierop zandige en lemige sedimenten afgezet waarin een matig natte, lemige zandgrond met verbrokkelde textuur B-horizont en een matig droge, lemige zandgrond met duidelijke humus en/of ijzer B-horizont is ontwikkeld. Het terrein is ten westen van de Boomse cuesta en ten oosten van de Rupel gelegen waardoor het plangebied is zuidelijke richting afhelt van een hoogte van ca. 17,1 m +TAW naar een hoogte van ca. 15,4 m +TAW.

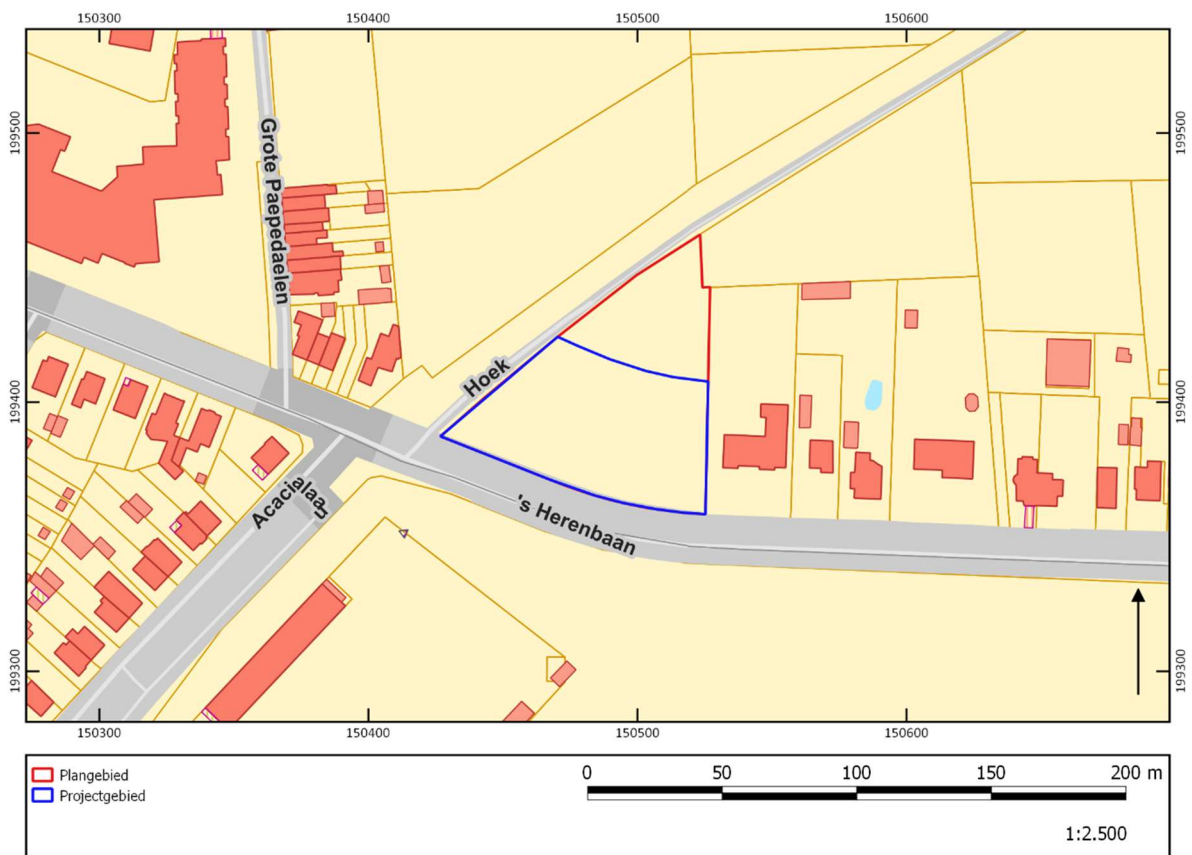
Historisch gezien is de ontwikkeling van Rumst te plaatsen in de middeleeuwen maar verschillende bewoningssporen uit de metaaltijden en Romeinse periode wijzen eveneens op bewoning in die tijd in de regio van het plangebied.

Vanuit de historische kaarten is gebleken dat het gebied tot op heden onbebouwd is gebleven en steeds in gebruik was als akkerland en later als weiland.

Figuur 20. Analysekaart op basis van de DTM en de CAI-waarden.

©LARES

Figuur 21. Aanduiding projectgebied.

©LARES

6.1.2 Impact van vroegere en geplande werken

Het plangebied was historisch gezien onbebouwd en steeds in gebruik als akkerland of weiland. Er zijn geen aanwijzingen dat het terrein in het verleden verstoord is, waardoor er van uitgegaan kan worden dat het bodemarchief hier nog intact is.

De geplande werken omvatten het verkavelen van het bestaand perceel in vijf nieuwe loten voor nieuwbouwwoningen. Aangezien er nog geen bouwplannen beschikbaar zijn, dient er van een maximale verstoring uitgegaan te worden waarbij het bodemarchief volledig verstoord zal worden. Het meest noordelijke gedeelte van het plangebied zal als weiland in gebruik blijven. Zo blijft er nog ca. 4.035 m² over dat in aanmerking komt voor vervolgonderzoek (= projectgebied) (fig. 21).

6.1.3 Potentiebepaling, kennisvermeerderingspotentieel en aanbeveling

Potentiebepaling

Op basis van de landschappelijke situatie van het plangebied kan wel gesteld worden dat er een gradiëntsituatie aanwezig is: in het noordoosten is de Boomse cuesta gelegen terwijl in het zuidwesten de Rupel stroomt. Het plangebied ligt op de helling van deze cuesta op ca. 222 m ten noorden van een kleine natuurlijke waterloop, genaamd de Molenbeek. Een dergelijke situatie is aantrekkelijk voor de jagers-verzamelaars uit het paleo- en mesolithicum. Hoewel er nog geen resten uit de steentijd zijn aangetroffen in de omgeving van het plangebied, wil dit niet zeggen dat dergelijke resten niet kunnen voorkomen binnen het plangebied. Op basis van de historische kaarten en de bodemkaart kan vastgesteld worden dat het plangebied nooit bebouwd is en dat er een intacte bodemopbouw met een B-horizont aanwezig kan zijn. Bijgevolg wordt een middelhoge kans voorop gesteld worden voor het aantreffen van resten uit deze periode. Vondsten kunnen hierbij bestaan uit stenen artefacten, eventueel ook bot en houtskool kan aangetroffen worden.

Vanaf het neolithicum wordt de landbouw geïntroduceerd. De aanwezigheid van vruchtbare gronden zijn hiervoor erg aantrekkelijk. In de omgeving van het plangebied zijn bewoningssporen uit de metaaltijden en Romeinse tijd aangetroffen en bijgevolg kunnen dergelijke archeologische resten en sporen ook binnen het plangebied verwacht worden. De kans op het aantreffen van vondsten vanaf het neolithicum kan bijgevolg als middelhoog benoemd worden. Deze middelhoge potentie loopt evenwel door tot en met de late middeleeuwen. Vondsten kunnen bestaan uit stenen, metalen of ceramische resten. Verder kunnen ook sporen als paalsporen, haardsporen of kuilen voorkomen. Onder het maaiveld zullen de resten en sporen zich in context bevinden.

Vanaf de nieuwe tijd is op basis van historische kaarten te zien dat het plangebied onbebouwd was. Vanaf dan is er een lage kans op het aantreffen van archeologische resten. De kans is klein dat er structuren, sporen of andere resten onder het maaiveld zullen aangetroffen worden. Resten van slagvelden of oorlogen zijn in de omgeving

niet bekend.

Kennisvermeerderingspotentieel

Er zijn voldoende argumenten om te stellen dat het plangebied zich in een archeologisch interessante zone bevindt, hoewel de huidige archeologische kennis toch nog als enigszins beperkt kan worden beschouwd. Er is weinig geweten over het plangebied en de aangrenzende terreinen, zodat onbekend is wat er zich hier aan mogelijke archeologische resten in de bodem kan bevinden. Anderzijds is gebleken dat het plangebied een archeologisch interessante situering kent naar analogie met gekende archeologische sites in de bredere omgeving en met name in verband met de middeleeuwse evolutie van Rumst.

Verder archeologisch onderzoek op het te verkavelen terrein zou dus meer informatie kunnen opleveren over de menselijke aanwezigheid in dit gebied. Het kennisvermeerderingspotentieel wordt als groot ingeschat. Het potentieel op het aantreffen van resten uit de verschillende archeologische perioden maakt het interessant om bij aanwezigheid van archeologische resten de hiaten in de kennis van de regio op te vullen.

Aanbevelingen

Vanuit de bureaustudie kan geconcludeerd worden dat er voor dit terrein sprake is van een middelhoge potentie wat betreft de periode paleolithicum tot en met de late middeleeuwen. Verder archeologisch vooronderzoek om beter de archeologische potentie van dit terrein in te kunnen schatten wordt raadzaam geacht vanuit een kosten-batenanalyse, waarbij rekening is gehouden met de inspanning van verder onderzoek in functie van kennisvermeerdering. In het programma van maatregelen wordt onderbouwd welke typen vooronderzoek aangewend moeten worden.

Literatuur

Geraadpleegde literatuur

Gysselinck, M., 1960: *Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*.

Van Ranst, E. & C. Sys 2000: *Eenvoudige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20.000)*, Gent.

Geraadpleegde websites

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/>

<https://cai.onroenderfgoed.be>

<http://www.geopunt.be/>

www.cartesius.be

<https://geo.onroenderfgoed.be>

Lijst van figuren

projectcode	fig.nr.	type	onderwerp	schaal origineel	schaal afbeelding	aanmaakdatum origineel/afbeelding
2020A395	1	Kadasterkaart	aanduiding van plangebied op GRB	onbekend	1:20.000	Januari 2020
2020A395	2	Orthofoto	Luchtfoto 2019	Onbekend	1:2.500	Januari 2020
2020A395	3	Technische tekening	Verkavelingsplan	nvt	nvt	Januari 2020
2020A395	4	historische kaart	uitsnede uit Frickxkaart (1744) met aanduiding plangebied	onbekend	1:30.000	1744
2020A395	5	historische kaart	uitsnede uit Ferrariskaart (1771-1778) met aanduiding plangebied	onbekend	1:15.000	1771-1778
2020A395	6	historische kaart	uitsnede uit Atlas der Buurtwegen (1841) met aanduiding plangebied	onbekend	1:15.000	1841
2020A395	7	historische kaart	uitsnede uit de Popp-kaart (1842-1879) met aanduiding plangebied	onbekend	1:15.000	1842-1879
2020A395	8	historische kaart	uitsnede uit Vandermaelenkaart (1845-1854) met aanduiding plangebied	onbekend	1:15.000	1845-1854
2020A395	9	topografische kaart	Topografische kaart van België van 1939	Onbekend	Onbekend	1939
2020A395	10	orthofoto	luchtfoto uit 1971 met aanduiding plangebied	onbekend	1:5.000	1971
2020A395	11	orthofoto	luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding plangebied	onbekend	1:5.000	1979-1990
2020A395	12	orthofoto	luchtfoto uit 2019 met aanduiding plangebied	onbekend	1:5.000	2019
2020A395	13a	terreindoorsnede	terreindoorsnede	onbekend	onbekend	Januari 2020
2020A395	13b	hoogtekaart	hoogteligging van plangebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II	onbekend	1:20.000	Januari 2020
2020A395	14	bodemkaart	uitsnede tertiair geologische kaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:20.000	Januari 2020
2020A395	15	bodemkaart	uitsnede quartair geologische kaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:20.000	Januari 2020
2020A395	16	bodemkaart	uitsnede bodemkaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:5.000	Januari 2020
2020A395	17	bodemkaart	uitsnede potentiële erosiekaart (2017) met aanduiding plangebied	Onbekend	1:10.000	Januari 2020
2020A395	18	bodemkaart	uitsnede bodembedekkingskaart met aanduiding plangebied	Onbekend	1:5.000	Januari 2020
2020A395	19	archeologische kaart	CAI-locaties in de omgeving van het plangebied	Onbekend	1:20.000	Januari 2020
2020A395	20	analysekaart	CAI-locaties geplot op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II	Onbekend	1:20.000	Januari 2020
2020A395	21	Kadasterkaart	Aanduiding zone vervolgonderzoek	Onbekend	1:2.500	Januari 2020